

EKONOMICKÝ A ORGANIZAČNÍ VÝVOJ JZD „PODLUŽAN“ V PRUŠÁNKÁCH

Coll. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Praha). *Economic and Organizational Development of the Co-operative Farm „Podlužan“ at Prušánky*. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 57-71, 1975.

The co-operative farm Podlužan at Prušánky in Southern Moravia was established as one of the first cooperatives in this country. In the middle of the year 1949 new life started in the village with a considerable social differentiation and with frequent out-migration. The initiative of communists led to the establishment of a co-operative which developed from a 40-hectare farm into a co-operative enterprise covering all the village; this successful development took place in the course of 4 years, thanks to the high political and organizational efforts of the members of the Communist Party. The co-operative began to farm on about 750 ha of agricultural land. Further successful development culminated in the latter half of the sixties when the co-operative finished the stage of development into a multi-branch, relatively independent large-scale agricultural production enterprise. The starting scientific and technical revolution, increasing concentration and specialization of production, with the development of the relations of co-operation and integration have manifested themselves also in the activity of the Podlužan co-operative in recent years. The co-operative takes part in the construction of specialized farms and plants of the District Agricultural Enterprise at Hodonín and actively participates in Co-Operative Association No. 5 in further specialization of production among the member enterprises of this association.

Obec Prušánky a její JZD „Podlužan“ se nachází na jižní Moravě, v okrese Hodonín, v rovinném, málo zvlněném kraji při řece Moravě, v kraji zvaném Podluží. V tomto kraji se setkáváme s velmi vyspělým zemědělstvím od nejranějších historických dob. Úrodná půda lákala i různé feudální pány, kteří zde usazovali často cizí kolonisty, hlavně Němce a Chorvaty.

Prohlubující se sociální diferenciaci poddanské vesnice v posledních stoletích trvání feudalismu se výrazně projevila i v Prušánkách. Přestože zákon bránil dělení usedlostí a drobení půdy, nebyl již v r. 1789 v obci ani jeden celoláník, ale 43 půdláníků, 34 čtvrtláníků, 16 chalupníků a na 40 podruhů, tj. bezzemků odkázaných obživou na námezdní práci na velkostatku a u několika bohatších sedláků.

ŽIVOT V PRUŠÁNKÁCH V OBDOBÍ KAPITALISMU

Sociální diferenciaci a pauperizaci vesnického obyvatelstva se zrychlila a prohloubila v 2. polovině 19. století, poté, kdy revoluční rok 1848 otevřel cestu k rychlejšímu rozvoji kapitalistických výrobních vztahů jak v průmyslu, tak i v zemědělství. Kapitalistický velkostatek a rozvíjející se průmysl, zvláště v Hodoníně a Břeclavi, nacházely dostatek levných pracovních sil v řadách pauperizovaných občanů Prušanek a okolních vesnic.

Není proto divu, že již v počátcích bouřlivého rozvoje kapitalismu na vesnici došlo v Prušánkách v polovině 60. let ke vzniku nového velkostatku „Kuffnerova“. Vedle starého velkostatku, tzv. „císařského dvora“, byl z deseti usedlostí utvořen ještě jeden statek, patřící kapitalistickému podnikateli Kuffnerovi. Tento statek velmi rychle rostl a během asi 30 let tvořila jeho výměra místo původních 35 ha skoro 500 ha.

Souběžně s koncentrací půdy v rukou kapitalistického podnikatele probíhalo po celé období kapitalismu drobení rolnické půdní držby. V Prušánkách bylo před ko-

lektivizací 320 trpasličích hospodářství do 2 ha (62 % z celkového počtu 516 hospodářství), 163 hospodářství od 2 do 5 ha (31,6 %), 30 hospodářství od 5 do 10 ha (5,3 %) a jen 3 usedlosti od 10 do 20 ha (0,6 %). Tudíž 93,6 % připadalo na drobná hospodářství do 5 ha. Kromě toho byla veškerá zemědělská půda v obci rozdělena na více jak 5000 parcel. Mnohé z nich byly jen 3 až 4 m široké a často přes 1 km dlouhé.

Zemědělská výroba byla pochopitelně na těchto drobných usedlostech krajně neracionální (hlavní tažnou silou byly krávy). Bída a krize vyháněly obyvatele i z Průšánky. Pro přírůstek obyvatelstva nebylo ani v zemědělství ani v okolním průmyslu dostatek práce a proto mládež odcházela do služby do velkých měst (Vídě, Prahy) a značný počet celých rodin volil emigraci do carského Ruska, Ameriky, Rakouska, Slavonie a jiných zemí. Půdu, kterou tyto rodiny často opouštěly, skupoval levně velkostatek.

Vznik samostatného československého státu v r. 1918 nepřinesl do života pracujícího rolnictva změnu k lepšímu. Naopak v mnoha směrech se zvláště postavení malorolnictva zhoršilo. V CSR značně zesílila agrární buržoazie a vykořisťování malorolnictva jak prostřednictvím trhu, tak i úvěru a pronájmu ještě vzrostlo.

Hospodářská krize, která vypukla v r. 1929, se v celé své tvrdosti projevila v první polovině 30. let i v Průšánkách. Počet nezaměstnaných přesahoval v obci, jejíž celkový počet obyvatel kolísal okolo 2000, 150 osob. Ceny zemědělských výrobků klesly, bída malorolnictva se prohloubila. Zadluženost místních rolníků dostoupila nebyvalé výše — 7 500 000 Kčs (na 1 ha zemědělské půdy 3000 až 4000 Kčs). Důsledkem této situace byla další vlna emigrace.

Právým prokletím pro řadu malorolníků a bezzemků v Průšánkách se stala pozemková reforma, uskutečněná zde na konci 20. let. Akce, která se měla stát v celém státě dobrodiním pro statisíce bezzemků a malorolníků, se v rukou agrární buržoazie, která ji prováděla, změnila v nástroj dalšího vykořisťování pracujících a posílení vlastních třídních pozic.

V Průšánkách se pozemková reforma netýkala bývalého císařského statku, který byl po 1. světové válce zestátněn. Z druhého, několikasethektarového statku Kuffnerova bylo vyděleno pouze 60 ha a v letech 1925 až 1927 rozděleno. Z 30 ha byly utvořeny dva 15hektarové zbytkové statky a druhých 30 ha bylo přiděleno drobným přidělcům.

Velkostatek, který byl ponechán jako majetek Kuffnerovi, vlastníku cukrovaru v Břeclavi, byl v r. 1930 spekulace rozprodán. Rozprodejem byla pověřena Agrární banka, která měla za vysokou provizi pozemky rozprodát po malých parcelách tak, aby byly posíleny pozice agrární strany v obci, a aby bylo dosaženo velkého zisku jak pro Kuffnera, tak i pro Agrární banku. V obci se při stoupající nezaměstnanosti projevil silný hlad po půdě, a tak se zde prodával 1 ha půdy místo za obvyklých 16 000 Kčs za 28 000 až 30 000 Kčs.

Není divu, že tak drahý nákup půdy, zvláště, když se pak prohloubila zemědělská krize a přišla neúrodná léta 1933 až 1934, se stal jednou z příčin shora uvedené zadluženosti malorolníků v Průšánkách. Malorolníci záhy poté, co tuto půdu získali, zase o ní přišli a obvykle přišli i o půdu, kterou vlastnili předtím.

PRŮŠANKY V OBDOBÍ SOCIALISMU

Komunistická strana Československa vyvinula po válce značné úsilí po nápravě křivd spáchaných na drobných zemědělci a bezzemci zmiňovanou buržoazní pozemkovou reformou. Zasadila se o parcelaci a přidělení půdy státního statku a zbytkových hospodářství z první pozemkové reformy malorolníků a bezzemkům.

Velký význam měla propagace nových forem hospodaření, čehož konkrétním projevem bylo založení zemědělského strojního družstva v obci již na podzim 1945. Strojní družstvo v obci rychle zakotvilo a vyzbrojeno traktorem, pluhem a dalším závěsným nářadím, jakož i nákladním autem, poskytl průšáneckým kovorolníkům, ale i drobným a středním rolníkům neocenitelné služby. A to přesto, že druhá nejsilnější strana v obci, strana lidová, a s ní Národně socialistická strana tomuto družstvu z prestižních důvodů nepřály.

Vznik a činnost zemědělského strojního družstva měla velký význam politický; strojní družstvo seznamovalo malozemědělce s mechanizací, jakožto nutnou cestou k odstranění lidské dřiny, zvýšení produktivity práce a dosažení lepších hospodářských výsledků. Rostoucí strojní park tohoto družstva a vzrůstající možnost poskytování služeb maloroľníkům začaly však záhy narážet na stávající roztržštěnost půdní držby v Prušánkách.

Nejsložitějším a nejobtížnějším úkolem, který před stranou a celou společností vyvstal, bylo převedení roztržštěné zemědělské malovýroby, statisíců drobných a středních roľnických usedlostí „do socialismu“. Strana, vycházejíc z podmínek průmyslově rozvinutého státu s poměrně vyspělým zemědělstvím a opírajíc se v teorii o Leninův družstevní plán, v praxi o zkušenosti prvního socialistického zemědělství sovětského, přikročila na jaře 1949 k zakládání jednotných zemědělských družstev z řad drobných a středních roľníků na principu dobrovolnosti.

Do jednotných zemědělských družstev se měla spojit všechna místní zemědělská družstva, v té době v obci existující, s výjimkou družstva úvěrního. JZD mělo vytvářet podmínky pro společnou zemědělskou výrobu a tuto postupně zavádět v rámci celé obce. Základem pro vytváření JZD se měla stát dosavadní zemědělská strojní družstva, která svou funkcí i sociální strukturou členstva (téměř výhradně drobní a střední roľníci) měla k poslání JZD nejbližše.

Záhy poté, kdy Národní shromáždění projednalo a schválilo zákon o JZD, svolali komunisté v Prušánkách poradu zemědělců-členů strany, která měla rozhodnout o vytvoření přípravného výboru JZD. Na této poradě, konané 23. 5. 1949, se rozhodlo 19 zemědělců, vesměs členů a funkcionářů zemědělského strojního družstva pro založení JZD. Na této schůzce, která se stala vpravdě historickou, byl položen základ nového života v Prušánkách.

Družstvo mělo zpočátku sice jen 19 členů a 40 ha zemědělské půdy, ale na členské schůzi strojního družstva, konané 5. 9. 1949, se podařilo rozšířit členskou základnu JZD na 106 členů. První konkrétní kroky k scelení půdy a ke společnému hospodaření mohly být podniknuty.

I když družstevníci převzali od ZSD dva traktory, museli si nadále při obdělávání pozemků pomáhat kravami. Úkolem prvního roku bylo postavit společnou prádelnu a drůbežárnu, navíc družstevníci postavili proti plánu i kůlnu na stroje. Tržbu, kterou dosáhli družstevníci v prvním roce existence JZD, ponechali ve společné pokladně. Na tento rok vzpomínají starí členové družstva jako na velmi těžký a v nejednom případě jej přirovnávají k počátkům hospodaření svých spoluobčanů před 80 lety na Volyni. Avšak jejich přesvědčení o správnosti nastoupené cesty a jejich budovatelské nadšení bylo neotřesitelné.

Po žních v r. 1949 přišla do obce brigáda pracovníků Geodezie a začala pracovat na arondaci půdy a HTÚP. Tato práce pokračovala téměř po celý rok 1950 dokud nebyla do honů vtělena více než jedna třetina katastru. 23. 9. 1950 byly v družstvu slavnostně rozorány meze, což bylo mimořádně významnou událostí ve vývoji JZD. Družstevníci přešli s platností od 1. 10. na třetí typ hospodaření. JZD mělo k tomuto datu 115 členů a hospodařilo na 270 ha z. p. Bylo tedy stále ještě družstvem menšinovým, ale natolik velkým, aby mohlo prokázat přednosti společné práce.

První úspěchy družstva a skutečnost, že se pod tlakem počátečních obtíží nerozpadlo, vyvolávaly mezi zpátečnickými živly zášť, která přerostla nejednou v hospodářské záškodnictví. Již v květnu 1949, několik dnů po ustavující schůzi družstva, uřezali neznámí pachatelé vinné keře na družstevní vinici. O rok později lehlo rukou žhářů 20 vagónů družstevní slámy, na počátku r. 1951 shořela družstvu celá sklizeň krmné slámy a vojtěšky i s kůlnou. Pachatelé těchto sabotáží byli dopadeni o několik let později, když po druhé ničili družstevní vinici.

Objevovaly se i výhrušné anonymní dopisy psané funkcionářům družstva. Ty však nezastrašily, naopak, posilovaly ve funkcionářích odhodlání umlčet jejich pisatele úspěšnou prací ve společném hospodaření. A stačil jeden rok dobré práce družstva, aby výhrušné dopisy zmizely.

Myšlenka společného hospodaření v socialistické zemědělské velkovýrobě definitivně zvítězila a upevnila se již v první polovině 50. let.

Rozhodující význam pro další rozvoj družstva měly výsledky hospodaření v r. 1951, v prvním roce činnosti družstva vyššího typu, v němž byla již výroba společná. Žně proběhly velmi dobře a ačkoliv jim počasí nepřálo, sklidily poprvé nasazené kombajny podstatnou část obilí během týdne. Družstevníci uvítali při žních zvláště zajištění společného stravování, které jim velmi ulehčilo práci. Po splnění dodávek státu bylo členům vydáno přes šest vagónů obilí a tři vagóny byly pro ně zálohovány. Případlo tak průměrně na jednoho družstevníka 8 q obilí jako naturální dávky na pracovní jednotky.

Také sklizeň ostatních plodin a vína byla dobrá, takže první rok společného hospodaření družstva vyššího typu přinesl neočekávaný finanční úspěch. Kromě vysokých naturálních dávek (obilí, píce apod.) bylo členům rozděleno 1 241 000 Kčs, čili průměrně 11 000 Kčs na člena. A podobně úspěšně skončilo hospodaření družstva v druhém roce. Tyto dobré hospodářské výsledky působily značně na vnitřní upevňování družstva a kromě toho byly nejúčinnějším agitačním prostředkem pro získání dalších soukromě hospodařících rolníků. Koncem září 1952 se družstvo rozrostlo o 250 nových členů, takže většina rolníků se stala členy JZD. Od tohoto okamžiku se družstvo rozvíjelo jako velký zemědělský závod, obhospodařující 744 ha z. p., tedy družstvo většinové. A jako takové dosáhlo již v prvním roce (1953) značného hospodářského úspěchu, takže mohlo po prvé dotovat značnou částkou sociální a kulturní fond (149 000 Kčs).

Rokem 1955 nastává éra stálého vzestupného rozvoje družstva. Koncem roku 1958 zmizel prakticky v obci soukromý sektor. 25 rolníků podepsalo přihlášku do JZD, mimo JZD zůstal ještě jeden soukromě hospodařící rolník s 4,9 ha a jedním koněm a drobná hospodářství průmyslových dělníků do 0,5 ha z. p. Bylo tedy příhodné, když v prvomájovém průvodu prušáneckých družstevníků v r. 1959 jel jako poslední z 15 alegorických vozů vůz vezoucí rakev s nápisem „Soukromý sektor“.

VÝVOJ DRUŽSTVA JAKO MODERNÍHO SOCIALISTICKÉHO VELKOVÝROBNÍHO PODNIKU

První desetiletí trvání JZD v Prušánkách bylo desetiletím zrodu družstva, jeho těžkých začátků a úspěšného položení základů socialistické zemědělské velkovýroby, která nahradila roztríštěnou zemědělskou neracionální malovýrobu.

Počátek druhého desetiletí, resp. počátek šedesátých let, byl charakterizován dvěma závažnými momenty, které měly pro další vývoj družstva velký význam. Za prvé to byla realizace usnesení ÚV KSČ z r. 1959, kterým na počátku r. 1960 byla provedena reorganizace STS a podstatná část strojního a traktorového parku byla z nich převedena do JZD. Prušánecké družstvo koupilo v této souvislosti 10 traktorů s příslušným závěsným nářadím a zároveň si opatřilo vlastní obilní kombajny a řadu dalších zemědělských strojů.

Druhým důležitým momentem bylo sloučení JZD Prušánky se sousedním JZD Josefov. V Prušánkách byl již před několika lety úplně splacen majetek členů, vnesený do společného hospodaření a vytvořen velký provozně zajišťovací fond. Pro JZD Josefov, které nemělo ještě tento fond vytvořen a nesplatilo majetek členů, vnesený do družstva, bylo sloučení velkou pomocí. Sloučením obou družstev byla rozšířena základna socialistické zemědělské velkovýroby na 1374 ha z. p. (z toho 374 ha v Josefově) a 1290 ha orné půdy. Sloučené družstvo nese od 1. 1. název „JZD Podlužan“.

Půdní fond sloučených obcí byl v té době rozdělen takto: družstvu patřilo 72 % půdy, na záhumenky připadalo 12,5 % a průmyslovým dělníkům v jejich drobných hospodářstvích do 0,5 ha 15,5 % půdy.

INVESTIČNÍ VÝSTAVBA DRUŽSTVA

Již s přechodem družstva na III. typ v r. 1950 vyvstala potřeba budovat hospodářské středisko a jeho stavby. Družstvo v téměř roce převzalo budovy bývalého státního statku, muselo je však adaptovat, poně-

I. Rozvoj základních výrobních prostředků (v tis. Kčs) — Development of the basic means of production (in thousands of crowns)

Rok	Celková hodnota ZVP	Budovy	Stavby	Stroje	Traktory	Trvalé porosty
1960	10 845	5 735	1215	1307	425	506
1961	12 084	6 346	1215	1703	446	533
1962*)	18 246	9 949	1570	2507	753	580
1963	18 359	9 949	1570	2507	766	623
1964**)	16 819	11 004	1558	2716	747	623
1965	15 370	9 680	1333	2660	904	623
1966	20 026	12 509	1710	3270	1140	1186
1967	19 660	12 509	1511	2411	2213	931
1968	20 399	12 699	1519	2541	2618	931
1969	22 959	12 876	3098	3061	2902	931
1970	23 902	12 876	3350	3463	3191	931
1971	24 439	12 876	3350	3695	3498	931
1972	29 016	15 510	3350	3875	3832	1813

*) důsledek sloučení s JZD Josefov

**) není uvedeno 2. stádo

vadž v nich byla přechodně umístěna STS, a ta si je upravila pro své potřeby. Vedení družstva se nezáleklo nutných investic a adaptovalo dosud vyhovující budovy a stavělo nové, hlavně stáje pro společné ustájení skotu, vepřiny, drůbežárny, kůlny, opravářské dílny, ale také hnojiště, močůvkové jímky apod. JZD věnovalo i nemalé prostředky na společné zvelebení obce a pomohlo národnímu výboru při úpravě návsi, opravě čekárny, školní budovy, budovy MNV a pošty.

Vývoj technologie živočišné výroby a vývoj typů staveb doznal na přelomu 50. až 60. let v ČSSR značných změn. Výstavba, provedená v počátečním rozvoji družstva, přestávala vyhovovat a stávala se nedostačnou. Proto bylo od r. 1958 do poloviny 60. let přikročeno k rozsáhlé výstavbě nových objektů, jako byly čtyřřadé průjezdné kraviny, společná dojírna, umožňující vyšší produktivitu práce při dojení krav, byly stavěny nové vepřiny, které umožňují vyšší koncentraci prasat, samokrmení a vyšší produktivitu práce. Kromě toho byla postavena řada dalších budov, hlavně skladišť, kůlen, sušáren atd. Výstavba některých objektů byla i důsledkem sloučení s JZD Josefův.

Rychlý rozvoj investiční výstavby v první polovině 60. let je patrný z tab. I., znázorňující rozvoj základních výrobních prostředků v JZD Podlužan.

MECHANIZAČNÍ PROSTŘEDKY

JZD Podlužan je dnes vysoce mechanizovaným podnikem. Na počátku 60. let mělo 30 fyzických traktorů s úhrnným počtem 558 k, tj. 410,4 kW. Na výkon 15 k připadalo 37 ha z. p. (v té době to v ČSSR bylo 67 ha z. p.).

II. Struktura hlavních plodin v posledním desetiletí — Structure of the main crops in the past decade

Plodina	% orné půdy	
	od	do
Obiloviny	47	54
Cukrovka	11	15
Zelenina	4	6
Vojtěška	14	20
Rané brambory	1,7	1,7
Řepka	1,4	2,1
Krmné okopaniny	0,9	2
Kukuřice na siláž	9,6	20

Poznámka: Podtržené hodnoty jsou za poslední léta

JZD mělo na počátku 60. let též tři nákladní auta, jeden fekální vůz, tři stacionární dieselmotory a 177 elektrických motorů různé síly. Celkový počet koňských sil všech motorů, vozů a traktorů činil zhruba před 10 lety 1721 k. Na jednoho pracovníka připadalo tehdy 3,9 k a přepočteno na 1 ha z. p. 1,25 k.

V r. 1973 mělo družstvo 41 traktorů (4 pásové a 37 kolových) s úhrnným výkonem 939 k, tj. 690,6 kW. Celkový počet elektromotorů činí 221 s výkonem 1980 k, tj. 97,1 kW a 4 stacionární motory se 75 k, tj. 3,68 kW. Přepočtem připadá na jednoho pracovníka na konci r. 1973 6,51 k a na 1 ha z. p. 2,2 k.

ROSTLINNÁ VÝROBA

Rostlinná výroba družstva je rozdělena na čtyři polní skupiny, a to tři v Prušánkách a jednu v Josefově. Všechny tyto skupiny mají vedle obilovin a okopanin i zeleninu a tabák; na počátku 60. let byla rozpuštěna specializovaná skupina zelinářská a zelenina byla rozdělena do všech čtyř polních skupin.

Celkový vývoj struktury plodin ukazuje na vzestup intenzity výroby (tab. II.). Podíl obilovin po předchozím poklesu v posledních letech vzrostl. Vojtěška, která zde byla tradičně hlavní pícninou, je v živočišné výrobě nahrazována kukuřicí na siláž. Kukuřice na siláž, která byla v r. 1956 seta jen na 4,1 % orné půdy a v r. 1960 již na 9,6 %, zaujímá dnes plných 20 % této půdy. Tím se zvýšila krmná základna, která umožnila zvýšit stavy dobytka i zvětšit produkci mrvy, která je v intenzivním hospodaření nesmírně důležitá.

III. Hektarové výnosy hlavních plodin v q — Per-hectare yields of the main crops (in metric centners)

Plodina	Ø 1952—1958	1959	1960	1961	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Pšenice	28,9	29,2	30,0	32,8	32,4	32,9	35,5	43,6	41,3	37,7	46,8	42,5
Ječmen	26,6	29,5	35,3	35,6	31,7	30,6	40,0	40,9	39,2	38,4	44,2	36,0
Kukuřice na zrno	42,0	46,0	44,0	44,4	25,0	33,4	45,3	51,1	42,2	44,0	38,2	59,3
Řepka	19,8	24,0	12,5	22,3	26,2	29,4	28,7	16,8	24,3	25,6	22,7	23,9
Cukrovka	261	218	418	319	365	427	411	522	375	441	341	442
Brambory	136	125	120	134	133	152	163	196	178	102	72,2	121
Vojtěška seno	49	54	79	54	88,3	77,2	73,5	69,5	94,4	84,7	60,7	97,4
Kukuřice na siláž	402	459	467	205	173	433	373	350	265	316	147	433

ŽIVOČIŠNÁ VÝROBA

Živočišná výroba družstva je soustředěna do čtyř farem. Na farmě I. je soustředěn chov dojnic a telat do stáří půl roku, na farmě II. je držen chovný dobytek, částečně prasnice a část výkrmu prasat; na farmě III. jsou chovány prasnice a brojleři a na farmě IV. jsou koně a žír skotu.

Ačkoliv oblast, v níž se družstvo nalézá, není oblastí chovatelskou, usiluje družstvo o zvelebování svého chovu skotu prostřednictvím kontroly užitkovosti a výběru. Zvýšená pozornost je proto věnována odchovu telat, výběru jalovic k vlastní reprodukci krav. U mladého dobytka je zavedeno volné ustájení; telata se napájí egalizovaným zakvašovaným mlékem.

Základním kmením skotu je vojtěškové seno, kukuřičná siláž, cukrovarské řízky a chrást, krmná řepa a mrkev, krmná cukrovka a ječná sláma. Jadrná krmiva se dávají podle užitkovosti denně 0,5 až 1 kg na kus.

Základem výkrmu prasat je vlastní chov prasat; všechna selata daná na výkrm jsou z vlastního chovu a ročně se prodává ještě mnoho selat cizím zájemcům.

Družstvo má kontrolu užitekosti prasnic, kterou provádí obvodní plemenářští zootechnici státních plemenářských stanic a zootechnici družstva.

Roku 1971 byly převedeny nosnice vajec do společného družstevního podniku v Ratiškovcích vzhledem k výhodnější krmimové základně pro drůbež než pro prasata, což se začalo projevovat v r. 1966 snížením a od r. 1969 prudkým poklesem produkce vepřového masa. Tento pokles je však víc než ekvivalentně vyvážen rychlým vzestupem produkce brojlerů.

V. Výsledky živočišné výroby — Results of animal production

Ukazatel	Ø let 1952—58	1959	1960	1961	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Ø roční dojivost												
1 dojnice v l	2326	2553	2638	2720	2164	2663	2741	2722	2606	2657	2972	3051
Počet odchovan- ých telat na 100 krav	88,0	89,5	89,7	90,0	96,6	90,8	90,5	78,4	76,5	83,2	91,9	91,8
Odchov selat na 1 prasnici	13,5	14,4	11,2	10,3	11,1	13,2	16,9	16,7	17,0	17,0	18,4	18,1
Roční snůška 1 slepice	121	130	108	148	187	209	190	178	186	154	185	—
Výroba hově- zího masa na 1 ha z. p. v kg	53,8	98,8	103,8	102,3	124,0	117,0	142,0	132,0	132,0	146,0	163,0	164,0
Výroba vepř. masa na 1 ha z. p. v kg	109,3	125,9	124,3	119,1	164,0	137,5	136,0	64,0	46,0	45,0	75,0	63,0
Výroba drůbe- žního masa na 1 ha z. p.	—	—	—	—	6,0	6,0	68,0	131,0	162,0	147,0	163,0	190,0
Výroba mléka na 1 ha z. p. v l					759	918	962	989	960	962	1086	1128

ČLENSKÁ ZÁKLADNA DRUŽSTVA

V JZD Podlužan bylo k 1. 1. 1973 652 členů, z toho 421 trvale činných (tab. V.). Podíl žen na počtu trvale činných byl 56,7 %, v r. 1962 jich bylo o 8 % více. Zhruba 230 členů je buď v důchodu, nebo pracuje z různých příčin jen příležitostně, přičemž splňují jen minimální počet norem, jak předepisují stanovy družstva.

V družstvu mohou pracovat i příslušníci rodiny družstevníka, i když nejsou členy, potřebuje-li družstvo jejich pomoc. Přednost mají ovšem členové-důchodci, kteří, pokud jim síly stačí a mají o práci zájem, mohou vypomáhat v zelinářství a při pomocných pracích.

Poměrně vysoký počet pracujících v RV je vynucen značně vysokou produkcí zeleniny a prací na vinohradech. K nim se pak ve špičkových

V. Věková struktura trvale činných k 1. 1. 1973 — Age structure of permanently engaged persons, on Jan. 1, 1973

Věk	Celkem	Muži		Ženy	
			z toho v ŽV		z toho v ŽV
15—19	19	9	—	10	—
20—24	28	20	—	8	—
25—29	37	22	1	15	7
30—34	31	13	3	18	7
35—39	35	13	2	22	8
40—44	55	18	3	37	6
45—49	63	22	6	41	15
50—54	73	27	8	46	18
55—59	47	27	6	20	—
60—64	25	9	—	16	1
nad 65	8	2	—	6	—
Celkem	421	182	29	239	62

pracích připojuje i podstatná část z kategorie brigádníků (v posledních letech se jejich počet pohybuje mezi 45 až 78) a z kategorie příležitostně pracujících (v posledním období 49—75).

Družstvu pomáhá každoročně v zelinářství, v cukrovce a na vinohradech několik desítek důchodců-členů JZD, převážně žen. Pro družstvo je jejich pomoc v sezóně velmi důležitá a pro důchodce, podle slov předsedy družstva, znamená tato práce „prodloužení jejich života, poněvadž bez práce, kterou vykonávali celý život, by rychle stárli a umírali“.

VI. Profesní struktura pracujících členů JZD k 1. 2. 1973 — Professional structure of working members of the Cooperative farm, on 1st February 1973

Profese	Počet	Profese	Počet
Traktoristé	36	Ošetřovatelé drůbeže	2
Řidiči nákladních aut	4	Ostatní pracovníci ŽV	19
Kočí	13	Dílny a řemesla	25
Pracovníci RV	181	Stavební četa	11
Ošetřovatelé dojnic	43	THP	1
Ošetřovatelé ostatního skotu	23	Zařízení pro pracující	1
Ošetřovatelé prasnic	5	Přidružená výroba	1
Ošetřovatelé ostatních prasat	2	Ostatní	22

Hlavní formou odměňování je úkolová odměna. Všechny práce, které lze znormovat, se zásadně odměňují úkolovou odměnou.

Až do r. 1964 odměňovalo prušánecké družstvo práci podle PJ, kdy přešlo na pevnou peněžní odměnu. V jedné PJ bylo průměrně obsaženo asi 4 až 5 hodin práce u mužů a asi 6 hodin práce u žen.

Hodnota PJ byla trvale od r. 1950 až do r. 1964 značně vysoká a nikdy neklesla pod 30,— Kčs. Skládala se z peněžní a naturální části, přičemž od r. 1955 začala každoročně klesat peněžní hodnota naturální části odměny a úměrně vzrůstala peněžní část.

V naturální části bylo zahrnuto chlebové obilí, hlavně pšenice, dále menší podíl krmného obilí a brambor a okolo sedmi minut potahové práce zdarma. V 60. letech mohla naturální část tvořit maximálně 2 q obilí ročně na člena.

VII. Odměňování v JZD Podlužan v letech 1965—1972 — Remuneration for work on the cooperative farm Podlužan in the years 1965—1972

Ukazatel	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Počet stálých pracovníků	472	487	482	488	461	433	423	416
Počet ha na 1 stálého pracovníka	2,89	2,75	2,87	2,85	3,00	3,19	3,26	3,31
Vyplacené odměny a prémie v tis. Kčs	6227	7177	7833	9011	7950	8586	8909	9309
Průměrný roční výdělek na stálého pracovníka	13193	14441	16269	18465	17245	19829	21061	22377

Z tabulky VII. je zřejmé, že v posledních osmi letech měla vzestupnou tendenci výše částky určená na odměny a prémie, a zvláště pak při klesajícím počtu trvale činných pracovníků vzrůstal průměrný roční výdělek na jednoho stálého pracovníka. V této souvislosti je třeba připomenout, že se právě v uvedených letech kladl značný důraz na pohyblivou část odměny, tj. prémie, jejich celková výše se pohybovala od půl do jednoho miliónu Kčs.

SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ FOND

Značné částky přiděluje družstvo do fondu společné spotřeby, do sociálního a zvláště kulturního fondu. Roční zůstatky na tomto fondu se pohybují kolem 660 000 Kčs, přičemž roční čerpání dosahuje zhruba 220 000 Kčs. Z toho na účely sociální připadá asi 60 000 Kčs a 160 000 Kčs na účely kulturní, rekreační, sportovní aj.

Částka určená na sociální účely se rozděluje obvykle na dvě části: přibližně 40 000 Kčs je poskytováno starodůchodcům k vylepšení jejich důchodů a 20 000 Kčs se rozděluje mezi družstevníky postižené pracovními úrazy, družstevníkům, kteří konají vojenskou službu apod.

Na rekreaci družstevníků se ročně věnuje přibližně 80 000 Kčs, na rekreaci dětí družstevníků 30 000 Kčs. Z rekreačních zájezdů je každoročně

několik zahraničních; v této souvislosti je třeba vyzvednout družbu mezi JZD Podlužan a LPG Obersdorf v NDR. Mezi oběma družstvy se každoročně vyměňují nejen skupiny rekreantů, ale i cenné výrobní a pracovní zkušenosti.

Z kulturního fondu vydává družstvo značné částky i na zájezdy do divadel, na estrády, sportovní podniky apod. Každoročně je několik tisíc určeno na podporu činnosti vlastní tělovýchovné jednoty Sokol.

V minulosti nehrála bytová otázka v družstvu podstatnější roli. Teprve v poslední době vystupují mladí členové s požadavky na výstavbu moderních bytů. K dosavadním dvěma čtyřbytovým domům přibudou v brzké budoucnosti další dva domy. Kromě bytové výstavby má družstvo v plánu postavit spolu s MNV zdravotní středisko, poštu a vývažovnu JZD.

SOCIALISTICKÁ SOUTĚŽ

Od úspěchů, kterých JZD Podlužan dosáhlo jak ve výrobě, tak ve zvyšování životní a kulturní úrovně svých členů a více méně celé obce, je neodmyslitelný rozvoj socialistické soutěže, která je v socialismu vyjádřením spojení celospolečenského prospěchu se zájmy každého jednotlivého člena družstva.

I v této oblasti má prušánecké družstvo mnohaleté zkušenosti. Socialistická soutěž se zde rozvíjí prakticky na všech úsecích činnosti a v podstatě na třech úrovních: a) soutěž, vyhlašovaná OV Svazu družstevních rolníků pro všechna družstva v okrese, b) vnitrodružstevní soutěž a c) „tichá“ soutěž.

V celookresní soutěži o nejlepší farmu se JZD Podlužan loni umístilo na 3. místě a překročilo přitom vnitrodružstevní závazek – nadojit 40 000 l mléka nad plán – o 100 %. V celookresní soutěži žňových kombajnových osádek se v posledních letech prušánecké osádky vždy umístily na 1. a 2. místě a za odměnu byli jejich členové na rekreaci v Bulharsku. Na 1. místě se loni umístili i kombajnéri při sklizni řepy; za odměnu jim byl poskytnut kulturně-rekreační pobyt v Praze.

Vnitrodružstevní soutěž se zaměřuje hlavně na zvyšování výnosů obilovin a cukrovky, na kvalitní ošetřování zeleniny a vinohradů, na zvyšování přírůstků v ŽV a u traktoristů na úspory pohonných hmot na jednotku výkonu a na úspory na opravy (tyto soutěže se vyhodnocují jednou měsíčně a čtvrtletně se výsledky zveřejňují).

Na r. 1973 byl uzavřen vnitrodružstevní závazek v hodnotě asi půl miliónu Kčs, z čehož připadá 200 000 Kčs na RV, asi 250 000 Kčs na ŽV a zbytek na stavební četů a další úseky. Rozhodující pro splnění tohoto závazku bude zvýšení doживosti krav, zvýšení výnosů a přírůstků u žiru.

Značný význam, zvláště z hlediska rozvíjení a upevňování principů socialistické morálky, má tzv. „tichá soutěž“, která v té či oné podobě existuje takřka v každém družstvu. Není nikým vyhlašována, organizována ani vyhodnocována; pracovní kolektivy v kravínech, vepřínech, v polních skupinách aj. bedlivě sledují výsledky, které kolektivy dosahují ve své práci a z rýze pracovních-prestižních důvodů se každý snaží umístit na nejčelnějším místě.

ZAČINAJÍCÍ BUDOUCNOST DRUŽSTVA PODLUŽAN

V průběhu 2. poloviny 60. let vyvrcholila v JZD Podlužan, tak jako ve většině dalších družstev, etapa vývoje družstva, jakožto mnohoodvětvového, relativně samostatného zemědělského velkovýrobního podniku. Nastupující vědeckotechnická revoluce, prohlubující se socialistická dělba práce, rostoucí koncentrace a specializace výroby přivádí JZD na cestu širokých vztahů horizontální kooperace v oblasti výroby, realizace i služeb, na cestu stále širší výměny a dělby činností s ostatními družstvy i podniky státního sektoru v zemědělství.

OKRESNÍ ZEMĚDĚLSKÝ PODNIK (OZP)

Na hodonínském okrese založilo nejprve 19 družstev (mezi nimi i JZD Podlužan) mezidružstevní podnik, tzv. drůbeží sdružení na výrobu vajec a drůbežího masa se sídlem v Ratiškovcích. Tento podnik byl v r. 1972 již v plném chodu. Během prvního roku dosáhl tento podnik, který se v průběhu téhož roku stal součástí Okresního zemědělského podniku (závod 01), těchto výsledků:

nosnice	90 247	Ø na 1 nosnici	239
kuřice	65 957	brojleři maso q	5904
brojlery	84 818	pracovníci	58
vejce tis. kusů	21 059	výkon na 1 pracovníka v tis. Kčs	571

V členských družstvech tohoto sdružení se přestala zároveň vejce vyrábět.

Takřka současně s tímto mezidružstevním podnikem ustavilo 20 JZD (mezi nimi opět JZD Podlužan) sdružení na výrobu masa se sídlem v Miloticích. I tento podnik, který byl v r. 1972 v provozu, se stal součástí OZP (závod 02). Tento závod dosáhl v průběhu prvního roku své existence pozoruhodných výsledků a jak ukazuje plán na r. 1973 se jeho výroba v krátké době podstatně zvýší (tab. VIII).

Jestliže s činností závodu 01 v Ratiškovcích zrušilo JZD Podlužan zcela výrobu vajec, pak zahájení činnosti závodu 02 v Miloticích neovlivnilo výrobu vepřového masa v tomto družstvu. Jen některá okolní družstva zrušila chov prasat, většina družstev si jej však zatím ponechala a bude jej rušit postupně. I když závody 01 a 02 zaměstnávaly v r. 1972 téměř 140 pracovníků, nenacházel se mezi nimi žádný z členů JZD Podlužan. V obou závodech pracovali především členové družstev, v nichž bylo sídlo jmenovaných závodů a dále členové družstev s nimi přímo sousedících.

Dalším závodem Okresního zemědělského podniku, který slouží družstvům Hodonínska, je závod 03 v Bzenci. Zde má JZD Prušánky a další členská družstva sklady a mrazírny zeleniny.

Ve výstavbě je v letošním roce inženýrská síť závodu 04 v Šardicích, kde bude postaven velkokapacitní teletník. Výstavba druhého takového teletníku je výhledově plánována v Petrově.

V rámci OZP je budováno tzv. agrocentrum, tj. zařízení pro poskytování nejrůznějších služeb chemického charakteru zemědělským podnikům. Toto zařízení zatím ještě není v provozu.

VIII. Výsledky hospodaření sdružení na výrobu masa v Miloticích v r. 1972 a plán na r. 1973 — Economic results of the association for meat production at Milotice in the year 1972 and the plan for the year 1973

Druh	Skutečnost r. 1972	Plán na r. 1973	%
Kanci	55	55	100,0
Prasnice	1 338	2 300	171,9
Prasničky	1 664	400	24,0
Běhouni	1 774	630	57,9
Selata sající	2 402	4 200	191,5
Selata odstavená	3 744	6 700	178,9
Výkrm	5 911	10 532	178,2
Výroba vepřového masa	11 009	31 291	284,2
Státní nákup	7 727	27 000	349,4
Hrubá produkce v tis. Kčs	15 543	38 460	247,4
Tržní produkce v tis. Kčs	10 381	36 023	347,0
Tržby za zvířata v tis. Kčs	9 701	37 665	388,2
Pracovníci	81	106	130,8
Výkony na 1 pracovníka v tis. Kčs	269	408	151,6
Materiálové a jiné náklady na 100 Kčs výkonu	106,9	91,9	85,9

JZD Podlužan, stejně jako každé členské družstvo OZP, skládá ročně na výstavbu a zařízení uvedených závodů podíly ve výši 500,— Kčs na ha celkové výměry zemědělské půdy. Počítá se s tím, že z uvedené výše podílů připadne 40,— Kčs na vybudování agrocentra. Výstavba závodu v Šardicích (a podobně tomu bude i při výstavbě teletniku v Petrově) je hrazena ze zisku vytvořeného v závodech 01, 02 a 03.

KOOPERAČNÍ SESKUPENÍ

Víceméně nezávisle na výstavbě závodů OZP bylo v okrese Hodonín ustanoveno 10 kooperačních seskupení. Každé toto kooperační seskupení je tvořeno pěti družstvy, která mají k sobě teritoriálně a výrobně nejbližší. Družstva v těchto seskupeních spolupracují v nejrůznějších úsecích své hospodářské činnosti.

Jedním z těchto kooperačních seskupení je seskupení č. 5, jež se skládá z těchto JZD: Podvorov (801 ha z. p.), Mikulčice (1253 ha z. p.), Prušánky (1385 ha z. p.) a Dolní Bojanovice (1009 ha z. p.). Střediskem tohoto seskupení byly původně určeny Prušánky, ale vzhledem k jejich poněkud excentrické poloze v rámci seskupení byly nahrazeny Dolními Bojanovicemi.

V rámci tohoto seskupení byla zahájena prakticky činnost již v roce 1973, zpočátku na úseku nákupu mechanizace i jejího pracovního zařazení. Výkony mechanizace využívané v kooperaci budou samostatně účto-

vány podle tarifů STS a náklady na její pořízení jsou rozdělovány mezi jednotlivé účastníky seskupení podle jejich hektarové výměry.

JZD Prušánky se nespokojilo s výsledky, jichž dosáhlo za 20 let své existence, ale inspirováno závěry XIV. sjezdu KSČ rozvíjí dále svou činnost ve směrech daných prohlubující se vědecko-technickou revolucí a vzrůstajícími potřebami naší společnosti.

Literatura

HOLCMAN, V.: Historie JZD „Podlužan“ Prušánky. [Vzorový návod pro kroniky JZD.] 1972.

LOM, F.: Historická monografie obce a JZD Prušánky. [Příloha k závěrečné zprávě úkolu X-5-2/1.] VÚEZVŽ Praha, 1970.

Ekonomický dotazník. [Úkol č. 1401.] VÚEZVŽ Praha.

Socioekonomický dotazník pro obce, kde byla před vznikem JZD strojní, elektrárenská a elektrárensko-mechanizační družstva. [Úkol X-5-2/2.] VÚEZVŽ, Praha 1969.

Záznam řízených rozhovorů s funkcionáři a pracovníky JZD Podlužan. [Úkol č. 1401.] VÚEZVŽ Praha, 1973.

Došlo dne 3. 2. 1975

Kolektiv (Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Praha). *Ekonomický a organizační vývoj JZD „Podlužan“ v Prušánkách*. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 57-71, 1975.

JZD Podlužan v Prušánkách na jižní Moravě bylo založeno jako jedno z prvních družstev u nás vůbec. V obci se značnou sociální diferenciací a častým vystěhováním začal v polovině r. 1949 nový život. Z iniciativy komunistů bylo založeno družstvo, které díky jejich úsilovné politicko-organizační práci vyrostlo již během čtyř let z 40hektarového podniku v celooobecní družstvo s asi 750 ha zemědělské půdy. Další úspěšný rozvoj družstva vyvrcholil v druhé polovině 60. let, v době dovršení etapy jeho vývoje jako mnohoovětvového, relativně samostatného zemědělského velkovýrobního podniku. Nastupující vědecko-technická revoluce, rostoucí koncentrace a specializace výroby s rozvojem kooperačních a integračních vztahů se projevují v posledních letech i v činnosti JZD „Podlužan“. Družstvo se nejen podílí na výstavbě specializovaných závodů Okresního zemědělského podniku v Hodoníně, ale iniciativně spolupracuje v kooperačním seskupení č. 5 na prohloubení specializace výroby mezi jeho členskými podniky.

Коллектив (Научно-исследовательский институт экономики сельского хозяйства и продовольствия, Прага). *Экономическое и организационное развитие ЕСХК «Подлужан» в Прушанках*. Сбор. УВТИ - Социол. земед. 11 (1) : 57-71, 1975.

ЕСХК Подлужан в Прушанках в южной Моравии был основан как один из первых кооперативов у нас, вообще. В деревне со значительной социальной дифференциацией и частой текучестью в половине 1949 года началась новая жизнь. По инициативе коммунистов был основан кооператив, который благодаря их неутомимой политическо-организационной работе вырос за четыре года, охватив всю деревню, из предприятия с 40 га, в кооператив со свыше 750 га сельскохозяйственной земли. Дальнейшее развитие кооператива достигло кульминационной точки во второй половине 60 годов, в период окончания этапа его развития как многоотраслевого, относительно самостоятельного сельскохозяйственного крупнопроизводственного предприятия. Наступившая научно-техническая революция, возрастающая концентрация и специализация производства, с развитием отношений кооперации и интеграции, в последние годы проявляется и в деятельности ЕСХК «Подлужан». Кооператив не только участвует в строительстве специализированных предприятий Районного сельскохозяйственного предприятия в Годонине, но с инициативой сотрудничает в кооперативной группировке № 5 в области углубления специализации производства между его предприятиями-членами.

Kolektiv (Forschungsinstitut für Ökonomik der Land- und Nahrungsmittelwirtschaft, Praha). *Prušánky — Gemeinde und LPG*. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 57-71, 1975.

Die LPG Podlužan in Prušánky in Südmähren wurde als eine der überhaupt arsten Genossenschaften bei uns gegründet. In der Gemeinde mit einer wesentlichen sozialen Differenzierung und häufiger Auswanderung begann in der Hälfte 1949 ein neues Leben. Aus Initiative der Kommunisten wurde eine Genossenschaft gegründet, die dank ihrer konzentrierten politisch-organisatorischen Arbeit bereits während vier Jahren aus einem 40-Hektar-Betrieb in eine Gesamtgemeindegennossenschaft mit etwa 750 ha landwirtschaftlichen Nutzbodens hinauswuchs. Eine weitere erfolgreiche Entwicklung der Genossenschaft kulminierte in der zweiten Hälfte der sechziger Jahre, zur Zeit der Vollendung der Etappe ihrer Entwicklung als eines mehrzweigigen, relativ selbständigen landwirtschaftlichen Großproduktionsbetriebes. Die antretende wissenschaftlich-technische Revolution, die ansteigende Konzentration und Spezialisierung der Produktion mit der Entwicklung der Kooperations- und Integrationsbeziehungen kommt in den letzten Jahren auch in der Tätigkeit der LPG „Podlužan“ zum Vorschein. Die Genossenschaft beteiligt sich nicht nur an dem Aufbau der spezialisierten Betriebe des Landwirtschaftlichen Bezirksbetriebes in Hodonín, sondern sie arbeitet initiativ in der Kooperationsvereinigung Nr. 5 an der Vertiefung der Produktionsspezialisierung zwischen ihren Mitgliedsbetrieben zusammen.

Adresa autora:

Kolektiv oddělení rozvoje výrobních sil a výrobních vztahů v ZPOK (Z. A.), Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Mánesova 75, 120 58 Praha 2
